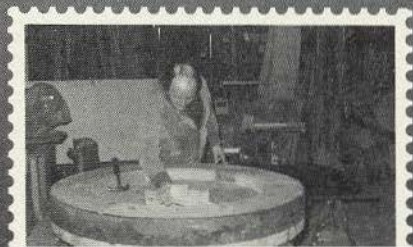

1991 DE ZELFZWICHTER

64

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*
FA. DOORNBOS & PETERS

A-kerkhof 33 - 9712 BC GRONINGEN
 Telefoon 050-120807

Naar windmolen

Goeswert

te Feerwerd voor:

- * tarwemeel
- * tarwebloem
- * rijst
- * gort
- * pannenkoekenmeel
- * gemengd graan
- * en andere molen-
 produkten (ook
 voor zelfbakkers
 (sters))

Dinsdag t/m zaterdag geopend
 13.30 - 18.00 uur.

MOLENAAR ROLF WASSENS

TEL. 05941-1545.

- * *Porselein*
- * *Kristal*
- * *Tafelbestek*
- * *Kado-artikelen*
- * *Lederwaren*
en
- * *Sieraden*

WOLDRING

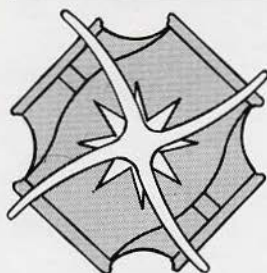
Oosterstraat 19
 Groningen - Tel. 050-133880

Meubels
en
Verlichting

WOLDRING

Stoeldraaijerstraat 25
 Groningen - Tel. 050-143222

DE ZELFZWICHTER

Jaargang 18, nummer 64

December 1991

De Zelfzwichter is het orgaan van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens - opgericht 4 oktober 1973.

Het blad verschijnt in de maanden **maart, juni, september** en **december**.

Aan het lidmaatschap van de Vereniging van minimaal f 20,- per jaar is het abonnement van **De Zelfzwichter** gekoppeld. Losse nummers kosten f 2,50 exclusief porto.

Correspondentie-adressen:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens: Postbus 213, 9700 AE Groningen.

Redactie van **De Zelfzwichter**: C. E. van der Horst, Langeweg 10, 9679 HP Scheemda, telefoon 05979-13 46.

Redactie

C. E. van der Horst, Scheemda

W. O. Bakker, Harkstede

H. Berends, Sebaldeburen

H. A. Hachmer, Nieuwe Pekela

Vormgeving en montagewerk

M. E. van Doornik, Westernieland

Zet- en drukwerk

Drukkerij Actief Scheemda,
Scheemda

Aan dit nummer werkten mee:

C. E. van der Horst, H.A. Hachmer,
Ina Martens, W. O. Bakker, G. Koster,
F. L. Humbert, B. Oomkens en
S. Douwsma-Spijk.

In deze Zelfzwichter:

<i>Redactioneel</i>	2
<i>Hout en ondernemen in Veendam</i>	3
<i>Concept Beleidsnota 1991 (2)</i>	10
<i>Moulin de Barbegal</i>	14
<i>Aanwinst archief</i>	17
<i>Uitbreiding redactie gevraagd</i>	17
<i>Kamer of opslagruimte gevraagd</i>	17
<i>Najaarsvergadering 1991</i>	18
<i>Excursie 1991 West-Friesland</i>	20
<i>Patroonheilige Sint Victor</i>	22
<i>Enkele notities S.D.G.M.</i>	23
<i>Het archief-documentatiecentrum</i>	25
<i>Nieuwe provinciale molenboeken</i>	27
<i>Vraag en aanbod</i>	28
<i>Mededelingen Contactcommissie Groningen</i>	29
<i>Monumentendag op "Goliath"</i>	30
<i>Over een molen-verzameling</i>	31
<i>Ledenlijst</i>	36

Redactioneel

Het spreekt vanzelf, dat de redactie het bijzonder op prijs stelt als van lezerszijde waardering wordt geuit over de inhoud van dit blad. Daartegen vernamen wij op gezette tijden ook kritiek op de druktechniek van het blad. Er werd ons dan gewezen op de vaak te kleine letter. Dit baarde ons zorg!

Door de wijze waarop 'De Zelfzwichter' tot stand kwam bleek het tot nog toe niet mogelijk dit bezwaar, meestal afkomstig van de wat oudere lezer, op te lossen.

Met Drukkerij Actief uit Scheemda is deze zomer overlegd, hoe toch aan deze verlangens tegemoet kon worden gekomen. En met succes!

Het doet ons dan ook een groot genoegen u met ingang van dit nummer een vernieuwd blad te kunnen aanbieden.

U ziet het: de letters zijn groter geworden en de linker- en rechter kantlijnen zijn strak opgevuld.

Naar onze mening heeft 'De Zelfzwichter' aan duidelijkheid gewonnen. Wij hopen dan ook dat u dit laatste nummer van 1991 met nog meer genoegen ter hand zult nemen. Ook hopen wij dat nu **meerdere** molenliefhebbers **lid** van onze Vereniging zullen worden.

Tenslotte nog even dit: het samenstellen van dit tijdschrift is altijd weer een opboksen tegen de tijd. Het ligt in de bedoeling om dit nummer nog voor de Kerstdagen bij u in huis te laten komen. Dit hangt echter af van diverse factoren, die wij niet altijd in de hand hebben. Bijvoorbeeld de tijd van onze medewerkers, levertijd van de drukker enz. enz. Wanneer onverhoopt de verschijning na de Kerst plaatsvindt dan verzoeken wij u om begrip hiervoor. In ieder geval wenst de redactie u een heel goed nieuwjaar toe en voor onze 82 molens een behouden toekomst!

C. E. van der Horst

Voor het volgende nummer van 'De Zelfzwichter' van maart 1992 wordt u vriendelijk verzocht uw kopij in te zenden vóór:

14 februari 1992

Hout en ondernemen, K. & J. Wilkens Veendam

door H. A. Hachmer.

Op 1 januari 1823 werden de handtekeningen gezet voor de vennootschap onder firma K. & J. Wilkens te Veendam. Beide firmanten; Klaas en Jan konden toen niet voorzien dat hun bedrijf zou uit groeien tot één van de grotere firma's in de Groninger Veenkoloniën. Tot het bedrijf behoorden in de loop der tijd onder andere een houthandel, een houtzagerij, een scheepswerf, een rederij, een groothandel in zagen en beitels, een aardappelmeelfabriek en een veldkalkbranderij. De geur van gezaagd hout bleef echter tot aan de jaren negentig van deze eeuw aan het Boven Oosterdiep te Veendam hangen.

Grondlegger van de houthandel was de vader van beide firmanten, te weten Frans Janszoon Wilkens (geb. 10-11-1765, gest. 31-1-1852) Frans bezat 50% van de aandelen van paltrokmolen *Windlust* aan het Beneden Dwarsdiep te Veendam. De andere helft was in bezit van Remmelt Engelsman. Frans wist in Veendam bekendheid te verwerven door tijdens de Franse overheersing, Napoleons Continentale stelsel te ontduiken. Door dit stelsel viel de handel met Groot-Brittannië, de Scandinavische en de overzeese gebiedsdelen vrijwel stil. Wilkens legde in deze periode in het geheim contact met Britse schepen. Op volle zee werden schaarse artikelen zoals koffie, suiker en cacao overgeladen. Menig Groninger en Fries schipper maakte zich "schuldig" aan dit soort vergrijpen, en wist zo een aardig kapitaal te vergaren, terwijl de rest van Nederland "plat" lag. Het geld kwam goed van pas in het be-

drijf van Frans. Deze bezat naast een aandeel in genoemde molen, een houthandel aan het Boven Oosterdiep te Veendam. De zonen van Frans; Klaas (geb. 11-9-1792) en Jan (geb. 11-5-1795) zetten op deze plaats het bedrijf voort.

In 1838 brak er een nieuwe tijd aan voor het bedrijf. De firma kwam voor de volle honderd procent in het bezit van een houtzaagmolen. Men liet deze nieuw bouwen op het terrein aan het Boven Oosterdiep. Hendrik Hazewinkel, zeeman en goede bekende van de familie Wilkens was ooggetuige. In een in het Veenkoloniaal Museum te Veendam bewaard gebleven document maakt hij gewag van de bouw. We citeren hem:

"Aantekening van enige bijzonderheden, die anders door de tijd in 't boek der vergetelheid geraaken... In 1838 hebben gebroeders Klaas en Jan Wilkens de zaagmolen laten bouwen, dewelke boven de Kerklaan aan landzijde op het

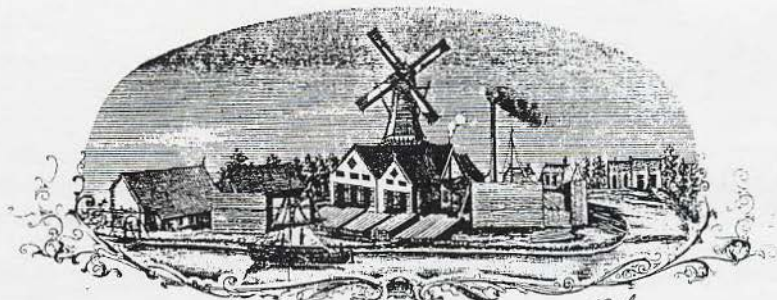
Een wat onscherpe, maar zeldzame foto van de houtzaagmolen "Welgelegen" aan het Boven Oosterdiep te Veendam. Collectie: Veenkoloniaal Museum Veendam.

Oosterdiep staat: en genaamd is "Welgelegen". De oorzaak en oorsprong der naam droeg zich op volgende wijze toe. Op Zondag den tweeden December liet K. & J. Wilkens eenige Schippers verzoeken, om Maandag den derden December hen te mogen bijstaan en helpen tot het oprigten der moolen, waaronder ik, mijn broeder Albert Hazewinkel en meer anderen behoorden wij kwamen Maandag buiten het andere volk 14 Schippers te zaamen. Wij werkten de gehele dag mede, na dat wij des middags bij hen aan Tafel gegeten hadden, tot den

avond, toen bij zijn Edl. aan huis een glas wijn te drinken, zoo werd gesproken over de naam van de molen*); dewijl die nog niet tegeven was; ieder moest daarover zijn gevallen zeggen: Eene zeide "De Twee Gebroeders", een ander "Neptunus", een derde "Draaikolk" en zoovoort een ieder zij zooals hem voorkwam, mijn broeder Albert zeide "Welgelegen" betogende daarbij de stand, de plaats in het Dorp, zoowel als voor hun lieden woning,

*) Hendrik gebruikt zowel de spelling moolen als molen.

VEENDAM den 1sten Maart 1885
De Heere Sociëit Veenlust

Fol. 102 debet aan **K. & J. WILKENS.**

Jan. 22	4 regeltaken $2\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $2\frac{1}{2}$	3	2 21
	50 kg gr raamlat	$3\frac{1}{2}$	2 03
	5 bij deuren $\frac{1}{2}$ 10 $\frac{1}{2}$ 16 $\frac{1}{2}$	6	4 80
	250 dwn $3\frac{1}{10}$		40
	15 dwn $4\frac{8}{16}$ 30 dwn $1\frac{3}{4}$		06
Febr 27	15 rousen 4, 5 in 61		15
Maart 9	2 aangeproken $\frac{1}{2} \times 12\frac{1}{2}$ 28 $\frac{1}{2}$	13	7 28
	2 " $1\frac{1}{2} \times 10\frac{1}{2}$ 28 "	"	5 88
	100 dwn $5\frac{1}{2}$ 90		15
12	36 bruggen $\frac{1}{2} \times 10$	30	10 80
April 21	2 schep $\frac{1}{4}$ 5. 28 $\frac{1}{2}$	3	84
	100 dwn $2\frac{1}{2}$ 10		10
	1 paarl at $\frac{1}{4}$ 18 $\frac{1}{2}$		22 ^c
Mai 28	8 bij deuren $\frac{1}{4}$ 10 dwn 16 $\frac{1}{2}$	85	6 80
Mei 21	2 schep $\frac{1}{4}$ 5 dwn 28 $\frac{1}{2}$		1 96
			43 78 ^c

Een rekening van K. & J. Wilkens voor Sociëit "Veenlust" te Veendam over de periode januari-mei 1885.

want de Eigenaars wonen aan de weg tegenover de molen, namelijk "Welgelegen" in het Dorp en bij hunne Woning, het wierd dien avond niet beslist.

Volgende dag kwaamen wij Schippers wederom bij de molen aan 't oprigten en des middags was de As na boven gebragt toen kwam de jongste van de gebroeders Wilkens, namelijk Jan Wilkens en zeide tot Albert, wij hebben Uwe naam behouden, dien gij de molen gegeven hebt: en zie hier, op een plank dezelve geleverd, daar Spijker gij nu dezelve er ook aan; en terwijl een ander met vlag na de top van de molen liep, Spijkerde Albert Hazewinkel de naam "Welgelegen", boven het onderste vierkant aan de molen. Er werd gegeten, gedronken, en toosten ingesteld, en alles liep te einde zonder dat er ongelukken bij 't oprigten gebeurd zijn".

De firma bezat zo naast de aandelen in molen *Windlust* een eigen molen. In 1847 boden zij de aandelen in molen *Windlust* aan het Beneden Dwarsdiep te koop aan. De zaken liepen op molen *Welgelegen* op rolletjes. Niet alleen in de zagerij ging het voor de wind. Het mes sneed door de veelzijdigheid van het bedrijf aan meer kanten. De firma was ook vertegenwoordiger voor de Onderlinge Brandwaarborgmaatschappij aan de Zaan van Jan Koning. Dit had zijn voordelen. Brak brand uit dan was verzekeringsagent Wilkens snel ter plaatse, hout-handel Wilkens had het materiaal

voor herbouw dan al bij wijze van spreken geleverd. Een bijkomstig maar leuk verhaal is dat Jan Koning geen molens wilde opnemen in zijn Zaanse Brandwaarborgmaatschappij. Molens in de Zaanstreek waren blijkbaar onpopulair bij de verzekeraars en geef ze eens ongelijk. Wilkens ging echter toch over tot verzekering van molens. Zo werd de paltroukmolen aan het Beneden Dwarsdiep de eerste verzekerde molen van de Onderlinge Brandwaarborgmaatschappij aan de Zaan! Voor de molens werd wel een aparte kas geopend om moeilijkheden met de particuliere deelnemers te voorkomen.

In de scheepsbouw sneed het mes eveneens aan meerdere kanten. De liefde voor de zee hadden de zonen Klaas en Jan van vader Frans overgenomen. Ze waren reder en lieten zelf schepen bouwen. De zagerij leverde hout aan de vele werven in de omgeving. Dit leverde weer aandelen op in andere schepen. Dit kwam deels door het betalingssysteem. Een nieuw te bouwen zeeschip werd door gebrek aan geld niet geheel in contanten betaald maar in aandelen. Zo bezaten diverse houtzagerijen, blokmakerijen en zeilmakerijen in de Veenkoloniën aandelen in schepen. Houtzagers zoals Hooites in Hoogezand, Koerts in Oude Pekela, Meihuizen in Wildervank en Van Linge en Wilkens in Veendam waren tevens reder. Het midden van de vorige eeuw was een gouden tijd voor de Veenkolo-

K. & J. WILKENS.

		Laaien.	Tonnen.	Scheepw.
Sch. Brik. <i>Alberta</i>	K. E. Doewes.....	105	200	1867
Glj. <i>Alida</i>	J. D. van der Veen...	77	146	1862
Sch. <i>Anna</i>	W. H. Korfker.....	87	165	1868
" <i>Anna Geertruida</i>	C. H. v. Ingen.....	91	172	1856
3/m. Sch. <i>Auguste</i>	F. E. Heijden.....	119	226	1870
Glj. <i>Catharina Hofland</i>	G. R. Hazewinkel.....	68	128	1856
Sch. Brik. <i>Cato Poutie</i>	E. R. Hotze.....	100	190	1868
Sch. <i>Concurrent</i>	A. D. de Jonge.....	100	189	1859
" <i>Content</i>	E. J. Kuiper.....	63	119	1866
" <i>Esperance</i>	H. E. Dik.....	74	140	1859
" <i>Geertruida</i>	J. W. Stuit.....	87	164	1862
" <i>Harmonie</i>	T. J. Boer.....	79	149	1860
" <i>Hinderika</i>	E. H. Walvius.....	85	161	1866
Sch. Brik. <i>Ida</i>	J. Hazewinkel, Hz...	95	179	1864
Kof. <i>Jantina (ex Jantina Roelfina)</i>	D. D. Boelens.....	36	69	1861
Sch. Brik. <i>Neva</i>	M. Drenth.....	111	± 210	1860
" <i>Nicolaas Frans</i>	W. J. de Groot.....	102	194	1867
" <i>Presto</i>	B. A. de Jonge.....	97	184	1873
Brik <i>Procyon</i>	R. K. de Boer.....	124	235	1872
Sch. <i>St. Petersburg</i>	J. H. Drenth.....	79	149	1872
Twintig schepen metende.....		1779	3369	

Houtzager en tevens reder was in Nederland een zeldzame combinatie.
(uit: Sweij's "Neerlands Vloot en Reederijen", 1874).

niale zeevaart. Uit Sweij's handboek voor Nederlands Vloot en Reederijen blijkt de omvang van de Veenkoloniale vloot. Ze evenaarde Amsterdam en versloeg Rotterdam. Het leek wel of iedereen in de ban was van de zeevaart. Houtzager Giezen uit Muntendam doopte zijn molen zelfs *De Zeevaart*. In 1874, de Veenkoloniale zeevaart was toen al over zijn hoogtepunt heen, bezat Wilkens nog twintig schepen. Met deze schepen, en dat was een ander voordeel, kon men zelf hout halen, Hout, afkomstig uit Scandinavië en de Baltische Staten, maar ook uit Duitsland. Eikehout leverde

bijvoorbeeld de firma Reichel uit Dorsten (Westfalen). De schippers, vaak weer goede bekenden van de broers Jan en Klaas, kregen allerlei adviezen mee voor de houtkoop. Voor scheepsbouw waren volgens hen Hamburgse en Dortsche of Rijnsche kromhouten niet zo geschikt. Het gezaagde hout mocht niet bruin of rood worden. Stammen mochten niet spintig of waankantig zijn, de toppen niet te dun. Het aldus met zorg gekozen hout werd door de schippers niet "aan huis" gebracht. De vele hoogholtjes in de Veenkoloniale kanalen beletten het varen met staande mast. De

scheepswerven leverden in de Veenkoloniën alleen casco zeeschepen. Masten en zeilen werden pas voorbij de stad Groningen, aan het Reitdiep geplaatst. Gevolg, een in Veendam gebouwd schip zag zijn werf niet meer terug. De schippers waren zo gedwongen het hout in Delfzijl of Groningen uit te laden. Per vlot ging het dan verder. Het Eemskanaal bracht verbetering maar de vlotvaart bleef tot in de jaren zestig van deze eeuw bestaan. In 1852 trok Jan Wilkens zich uit het bedrijf terug. Klaas zette het bedrijf voort met zijn zonen Jan en Folkert. In 1857 werd het bedrijf uitgebreid met een scheepstimmerwerf. De voordelen lagen voor de hand. Korte tijd, van 1861 tot 1870, was een derde zoon, Frans, mede-eigenaar van de werf, maar hij bezat geen aandelen in de molen. De werf stierf omstreeks 1885 een zachte dood. Door

de te smalle kanalen kon men de concurrentiestrijd niet meer aan. Er was vraag naar steeds grotere schepen. Daarnaast werden steeds meer stalen schepen gebouwd. Toch liet de firma het hoofd niet hangen.

De vraag naar hout bleef groeien. De bevolking nam in de Veenkoloniën toe en er verschenen fabrieken. Al in 1873 zocht men naar uitbreiding van de capaciteit van de molen. In dat jaar reisde men naar Geldermalsen om zelfzwichting met zeilen te aanschouwen. Men had er klaarblijkelijk niet veel vertrouwen in want in hetzelfde jaar werd bij de firma Alberts uit Middelburg een stoommachine met ketel en extra zaagraam gekocht. De zagerij bleef op twee krachtbronnen draaien, wind en stoom. De naamgevers van het bedrijf waren toen al gestorven.

De houtzagerij na onttakeling van de molen "Welgelegen". Let op het vuile water, afkomstig van de aardappelmeelfabrieken.

Collectie: Veenkoloniaal Museum Veendam.

Klaas overleed op 21-2-1861, de al in 1852 uitgetreden Jan overleed op 6-2-1858. De reeds genoemde zonen, Jan (geb. 11-11-1832, gest. 21-2-1898) en Folkert (geb. 18-9-1834, gest. 13-3-1913) bleven de zaak runnen. In 1892 kochten zij een nieuwe ketel en stoommachine bij de firma Begemans uit Helmond. Ditmaal legde de wind het af tegen stoom. Een jaar later werd een modern snelzaagraam geplaatst.

Molenaar J. B. de Haan uit Veendam, een goede bekende van de familie en uitvinder van de kunst-roeden (wat dit ook moge zijn), bood in 1892 het bovenachtkant met vier zaagramen en een liggende stoom-machine, te koop aan. Het bovenachtkant ging zo niet verloren. Het

herrees in Kollum als de poldermolen *Tochmaland*. De firma Wilkens groeide zonder molen verder. Men bezat later naast de houtzagerij een eigen aardappelmeel- en dextrinefabriek. In 1901 werd voor de houtzagerij weer een nieuwe stoomketel gekocht. Ditmaal viel de keuze op de Gebr. Stork en Co. uit Hengelo.

In 1983 fuseerde het bedrijf met Stoit BV uit Groningen. Anno 1991 draagt Wilkens-Stoit de naam Nederlandse Houtgroep BV. Het oude terrein in Veendam is verlaten.

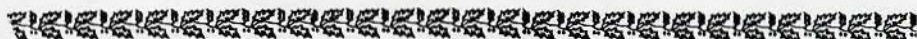
De gebouwen zijn grotendeels gesloopt. Wat rest zijn enkele droog-schuren, maar in Kollum, wordt het verleden van *Welgelegen* in leven gehouden. Zijn wieken drijven geen

De molen van K. & J. Wilkens nu als poldermolen "Tochmaland" op zijn nieuwe locatie in Kollum. Opname uit 1950. Net links van de veldmuren is in de verte een molenromp te zien.

Collectie: Popke Timmermans, Heerenveen.

zaagramen meer aan, maar een vijzel. Vrijwilligers hoeden over zijn 153 jaar oude lijf. Hopelijk nog voor lang.

Concept Beleidsnota 1991

Tijdens de najaarsvergadering van 15 november j.l. heeft het bestuur de gelegenheid geboden aangaande het concept van de Beleidsnota te corresponderen tot 1 januari 1992. Van mevrouw Ina Martens - oud voorzitter van de Stichting 'De Groninger Molen' ontvingen wij een brief waarin zij op bepaalde punten kritiek uit op de Beleidsnota. De redactie heeft gemeend deze brief als "open-brief" in z'n geheel op te nemen in 'De Zelfzwichter'. Het bestuur van de vereniging heeft ons verzocht om gelijktijdige plaatsing van hun antwoord op deze brief. Beide brieven laten wij hierbij onverkort volgen:

Aan het bestuur van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en de redactie van 'De Zelfzwichter'

t.a.v. de secretaris/redakteur: de heer C. E. van der Horst
Langeweg 10
9679 HP Scheemda

Leek, 11 november 1991.

Geacht bestuur en redactie,

Tot mijn bijzonder grote spijt is het mij onmogelijk aanwezig te zijn bij de najaarsvergadering op 15 november a.s. te Appingedam.

Dat is met name jammer, omdat ik één van de leden was die op de voorjaarsvergadering aandrong op een beleidsvisie inzake de nieuw in te stellen fondsen binnen de begroting 1991 van de Vereniging in het algemeen en de nieuw opgerichte stichting voor het onderbrengen van molenrompen en stompen in het bijzonder.

Het verheugt mij ten zeerste, dat het bestuur ten aanzien van deze kwestie een duidelijke Concept Beleidsnota 1991 in 'De Zelfzwichter' (jaargang 18, nummer 63) heeft aangeboden, die op de agenda van de najaarsvergadering ter bespreking wordt gebracht.

Ik wil niet nalaten u hierbij mijn oprechte complimenten met deze conceptnota aan te bieden en u kent mij te goed om te weten dat ik daarover ook graag met u en de leden in discussie had willen gaan. Helaas het zal, althans nu, niet zo zijn.

Daarom zal ik schriftelijk in hoofdlijnen mijn bezwaren laten weten:

- A. Ik acht het een **slechte zaak** dat het bestuur van de Vereniging Vrienden van de Groninger **Molens** zich nu mede wil richten op de bevordering van het behouden, bewaren **en eventueel tot volwaardige molen restaureren van nog aanwezige molenROMPEN en molenSTOMPEN.**

Voor de redenen verwijs ik u naar de beleidsnota van de Stichting 'De Groninger Molen': *Wildgroei of planning in het Groninger Molenbestand* (aangenomen op 1 november 1989). Als aanvulling op de in deze nota gestelde zaken kan nog gemeld worden dat:

1. Door de kabinetsbezuinigingen (TUBA) **steeds minder geld** wordt begroot voor de restauratie van **steeds meer (nu ook veel jongere) monumenten.**
Het bestaande "stuwmeer" dreigt door te breken!
Enkele provincies, waaronder Groningen, hebben zich uit het restauratiegebeuren van monumenten (de RRM) geheel teruggetrokken.
2. Het geld voor het jaarlijkse onderhoud (BROM) van molens nog steeds te weinig is. Bovendien dreigt met name de gemeente Zuidhorn haar aandeel in deze regeling (= 25%) niet uit te keren, zodat er een heilloze vicieuze cirkel ontstaat: **onderhouden om te restaureren!** Door het vervallen van de B.W.O. doen 14 Groninger poldermolens ook nog een extra beroep op de onderhoudsregeling.
3. Het tekort aan gediplomeerde vrijwillige mulders nog nijpender is dan het in 1989 was. De nieuwe Molenstichting Westerkwartier e.o. is er tot moeten overgaan een *ongediplomeerde mulder* voor *De Zuidwendinger* aan te stellen. Laat staan dat aan het streven om meerdere mulders op één molen te laten werken kan worden uitgevoerd.

Resumerend vind ik dat wanneer de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens zich ook voor rompen en stompen inzet, zij zelfs afbreuk (en daardoor afbraak) doet aan bestaande en door allen erkende 82 Groninger molens en deze daardoor direkt in gevaar brengt.

Ik ben dus tegen deze aanvullende beleidsvisie!

- B. Ik maak ook bezwaar tegen 3.1 - de direkte activiteiten ten behoeve van de Groninger molens, punt **molenbehoud.**

Het bestuur rekent zich hier taken toe die al tot het takenpakket van de Stichting 'De Groninger Molen' behoren. Door als Vereniging ook nog deze taak naar zich toe te trekken ontstaat er een doublure en verwarring.

Het is in de praktijk al voorgekomen dat een nieuwe moleneigenaar (van de *Olle Widde*) niet meer wist waar hij aan toe was, toen hij binnen zeer korte tijd zowel door een delegatie van de Vereniging als van de

Stichting werd bezocht, die hem beiden aanboden behulpzaam te willen zijn bij de restauratie. Zou er daarom nog steeds geen voortgang zijn in Ten Post?

De Stichting is het orgaan voor de moleneigenaar, daar staat een bureau met mensen voor hem klaar. De Vereniging herbergt molenliefhebbers, die, indien dat nodig is, molenliefhebbers ten dienste staat.

Ik ben dus tegen het gestelde onder 3.3 Molenbehoud.

Met welgemeende verontschuldigheden voor deze late reactie (ik weet pas sinds gisteren dat ik niet aanwezig kan zijn) en u een goede vergadering toegewensend, groet ik u allen,

Ina Martens

De Wiecken 25, 9351 AX Leek

Tel. 05945-14803

Zeer Geachte Mevrouw Martens,

Uw brief d.d. 11 november j.l. hebben wij in goede orde ontvangen. Enerzijds is het verheugend te constateren dat u belangstelling toont voor het concept van de beleidsnota, anderzijds is het spijtig dat u gedeeltelijk het oneens bent met dat beleid. In de hieronder puntsgewijze reactie op uw brief zullen wij trachten de gerezen misverstanden op te lossen en zo mogelijk de bezwaren weg te nemen.

ad A. Onze zorg voor rompen en stompen van molens volgt direct uit artikel 2 van onze statuten. Daarom mag dit aspect van onze taak niet worden verwaarloosd. Wanneer wij schrijven over een nieuw beleidspunt (zie de beleidsnota punt 3.1 rompen en stompen) denken wij daarbij aan: activiteiten op een beleidsterrein dat tot op heden niet nadrukkelijk onder uw aandacht is gebracht. Zwaartepunten van ons werk zullen niet worden verlegd, maar binnen het kader van artikel 2 der statuten zal het aandachtsveld worden uitgebreid. Omwille van duidelijkheid en zuiverheid laten wij ons oordeel over het beleid van de Stichting 'De Groninger Molen' hier achterwege. Wij vertrouwen er op dat u daar begrip voor zult hebben.

ad A1. Wij betreuren het dat de overheden ter wille van bezuinigingen minder geld beschikbaar stellen voor onderhoud en restauraties van monumenten (in het algemeen). Wij hopen echter wel dat kan worden voorkomen dat met name de sector molenmonumenten daar onevenredig door zal worden gedupeerd. Het overheidsbeleid terzake heeft uiteraard niet onze instemming. Wij zijn helaas niet in een positie die het mogelijk maakt dit 'beleid' in gunstige zin om te buigen.

ad A2. Hoewel wij van mening zijn dat de zorg voor de molens van de Molenstichting Westerkwartier e.o., die zich bevinden in de gemeente Zuidhorn, de verantwoordelijkheid is van bovengenoemde molenstichting zullen wij desgevraagd terzake adviseren. Dat voor poldermolens, voor zover het monumenten betreft, een beroep kan worden gedaan op de bestaande onderhoudsregelingen achten wij een goede zaak.

ad A3. Voor zover ons bekend is het aantal draaivaardige molens sinds 1989 minder snel toegenomen dan het aantal gediplomeerde vrijwillige molenaars. Overigens zullen wij proberen de problematiek in samenwerking met de meer specifiek verantwoordelijke organisatie(s) op te lossen. Zie hiervoor ook onze beleidsnota punt 3.2 voorlichting en onderwijs.

Wij verwachten dat u, door bovenstaande beschouwingen in uw resumé te betrekken, tot een andere conclusie zult komen. Het door ons te voeren beleid zal niet ten nadele van enige molen zijn.

Wellicht geeft een en ander u aanleiding tot heroverweging van uw standpunt en uw oordeel over onze beleidsvisie.

Ad B. Wij brengen in herinnering dat de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens eerder is opgericht dan de Stichting 'De Groninger Molen'. Ons inziens treft uw kritiek daarom meer de Stichting 'De Groninger Molen' dan onze Vereniging. Overigens zijn wij van mening dat door samenwerking krachten kunnen worden gebundeld en zodoende kunnen worden versterkt, zonder verwarring te stichten.

Voorwaarde is dan wel dat partijen vergelijkbare doelstellingen nastreven. Het door u aangehaalde, aan de praktijk ontleende, voorbeeld is ons bekend, maar de oorzaken van de problemen liggen op een ander vlak dan u suggereert.

Wij krijgen de indruk dat u een enigszins afwijkende opvatting heeft over de taakstelling van de Vereniging, respectievelijk de Stichting. Voor zover het de taken van de Vereniging betreft verwijzen wij nogmaals naar onze statuten, of we stellen zeer kort en bondig: de Vereniging is er voor de **molens** in de meest ruime zin.

Wanneer het bovenstaande vragen bij u mocht oproepen dan hopen wij daarover met u nog schriftelijk van gedachten te kunnen wisselen. Tijdens de vergadering van 15 november j.l. hebben wij de gelegenheid geboden aangaande het concept van de beleidsnota te corresponderen tot uiterlijk 1 januari 1992.

Wij zullen daarna de definitieve versie van de beleidsnota gereedmaken voor publicatie in 'De Zelfzwichter', jaargang 19, nummer 65 - 1992.

Met vriendelijke groeten, namens het dagelijks bestuur.

C. E. van der Horst
(Secretaris)

Moulin de Barbegal

Een molen uit het Romeinse Rijk - Eén van de oudste industriële complexen van Europa!

door C. E. van der Horst.

Beoosten de Franse stad Arles bevinden zich nog overblijfsels van een watermolen complex, dat tot één van de alleroudste industriële monumenten van Europa wordt gerekend.

De maalderij, bestaande uit 8 watermolens, werd vermoedelijk gebouwd in het midden van de 3e eeuw of aan 't begin van de 4e eeuw. De fabriek zou tot in de 5e eeuw in gebruik zijn geweest.

Het water is afkomstig van 't gebergte de Alpilles. Het werd via een dubbel aquaduct dat over een moeras werd gebouwd, gevoed.

Het rechter aquaduct buigt direct af richting Arles. De andere ligt over een 5 à 6 meter diepe en 2 meter brede geul, die men heeft moeten uithakken uit een rots. Technisch gezien een volmaakte plek voor deze fabriek. Nergens in het voormalige Romeinse rijk bestaat iets dergelijks.

Het complex bestond uit een ringmuur van ongeveer 65 meter lang, waarachter zich de voorraadschuren, bijgebouwen, opslagplaats voor zakken en zelfs enkele woningen bevonden. Nog verder achteraf bevond zich een eenvoudige tempel, die bezocht werd door arbeiders en slaven.

In het midden van de ringmuur bevonden zich de molens, een constructie die zijn tijd ver vooruit was. Monumentaal en funktioneel. De niet door muren ondersteunde dakken (een soort kapschuren dus)

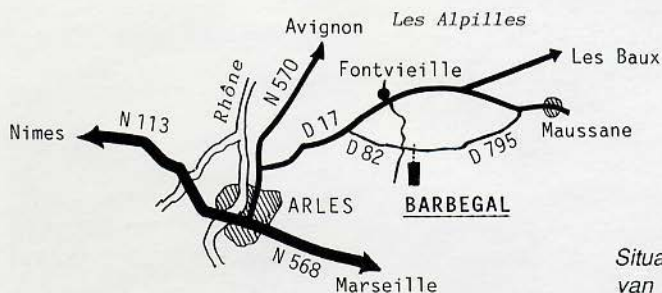
boden bescherming tegen zon en regen, terwijl ze toch licht en lucht binnenlieten.

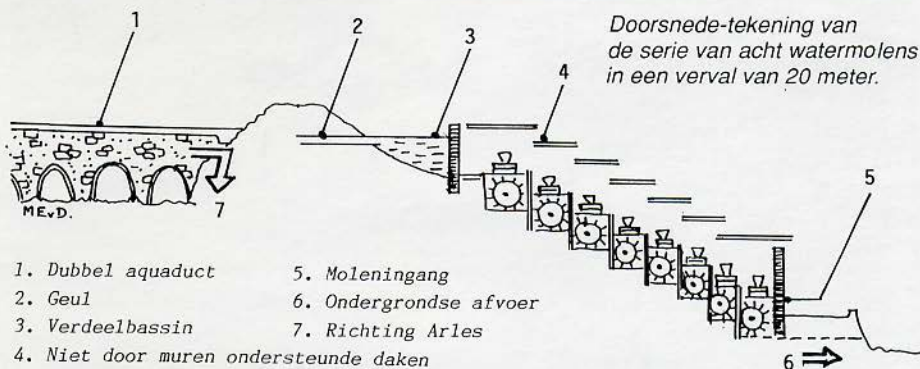
Gedeelte van de samengevoegde waterleiding, richting aquaduct (achtergrond).

Foto: 4 aug. 1991.

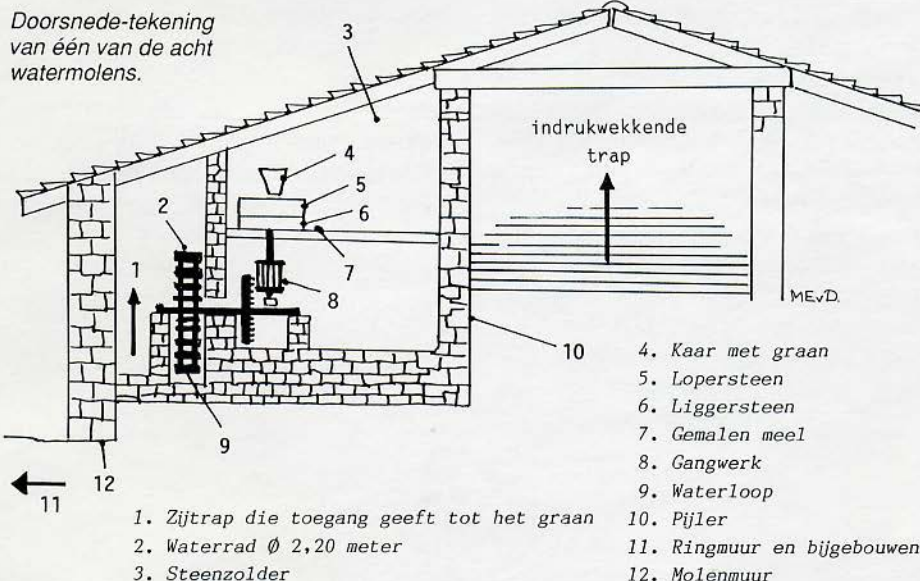
D. A. van der Horst - Scheemda

Situatiekaartje van de ligging van Barbegal.

1. Dubbel aquaduct	5. Moleningang
2. Geul	6. Ondergrondse afvoer
3. Verdeelbassin	7. Richting Arles
4. Niet door muren ondersteunde daken	

-
1. Zijtrap die toegang geeft tot het graan
 2. Watterrad Ø 2,20 meter
 3. Steenzolder
 4. Kaar met graan
 5. Lopersteen
 6. Liggersteen
 7. Gemalen meel
 8. Gangwerk
 9. Waterloop
 10. Pijler
 11. Ringmuur en bijgebouwen
 12. Molenmuur

*Het aquaduct van de Barbegal watermolens nabij **Arles**. Links richting watermolens, rechts richting samenvoeging twee leidingen.*

Foto: D. A. van der Horst, 4 aug. 1991.

Vanaf het verdeelbassin zorgden twee series zijkanaaltjes voor een verval van niet minder dan 20 meter. Het water stelde zo acht schepraderen met troggen in werking. Zestien koppels stenen konden tegelijkertijd hun werk doen.

Het meel werd op vloten door het kanaal, dat door het moerasland gegraven was, vervoerd naar de voorraad-zolders van de stad Arles. Toen een stad met zo' n 600 inwoners. Er werd meer meel gemalen

dan de stad nodig had, maar wat over was, werd gebruikt voor het Romeinse legioen.

De onlusten in het late Romeinse rijk, de invallen van de Barbaren, de moeilijke scherming van deze afgelegen molens waren uiteindelijk de reden van hun ondergang.

Tekst overgenomen uit een Frans tijdschrift-artikel.

Vertaling door vriendelijke bemiddeling van mevr. M. Rozendal - Vlagtwedde.

Aanwinst archief

Vele jaren lang heeft ons lid de heer H. G. Schaap uit Groningen alles verzameld op 't gebied van molens in het noorden van ons land en in het bijzonder de provincie Groningen.

Onlangs is dhr. Schaap verhuisd naar een bejaardenwoning . Het bleek toen onmogelijk al deze zaken, ook Groninger kerken en de historie van deze provincie behoorden tot zijn verzamelobjecten, naar de kleinere behuizing mee te nemen.

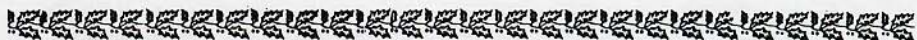
De molenverzameling heeft hij toen spontaan aan onze Vereniging geschonken.

De collectie omvat vele knipsels vanaf plm. 1975, foto's en ansichtkaarten.

Het bestuur is zeer ingenomen met deze aanvulling op het archief. Wij hopen dat deze zo zeer gewaardeerde geste van de heer Schaap navolging zal vinden bij andere verzamelaars.

Ook via 'De Zelfzwichter' nogmaals onze hartelijke dank!

Bestuur en Archiefcommissie.

Uitbreiding redactie gevraagd

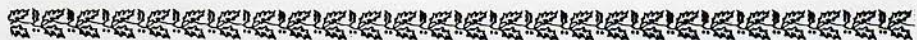
De redactie van 'De Zelfzwichter', momenteel bestaande uit 4 personen, zou graag wat meer vaste medewerkers in haar team willen opnemen.

Vele handen maken licht(er) werk en meer diversiteit komt de kwaliteit van het tijdschrift ten goede.

Wie van onze lezers wil ons helpen?

Ook zij die zo nu en dan eens een artikeltje voor ons blad willen schrijven zijn van harte welkom!

Gaarne opgave C. E. van der Horst (zie colofon).

Kamer of opslagruimte gevraagd

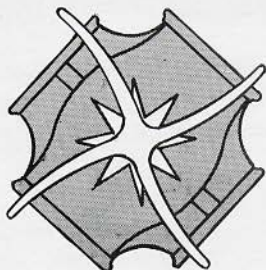
Onze Vereniging heeft **ruimtegebrek**!

Nu zijn bij diverse bestuursleden en op verschillende locatie's allerlei verschillende spullen opgeslagen. Wij noemen bijvoorbeeld: foldermateriaal briefpapier, enveloppen, ordners met ingekomen en uitgaande post, archiefwerk, tentoonstellingsmateriaal enz. enz.

Een plaatsje waar alles bij elkaar kan worden opgeborgen zou verre de voorkeur verdienen. Wie heeft er voor ons een (droge) **ruimte** over?

Opgave aan het bestuur van de Vereniging: postbus 213 - 9700 AE Groningen.

Najaarsvergadering Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

gehouden op vrijdag 15 november 1991 in één der zalen van kasteel Ekenstein bij Appingedam.

door W. O. Bakker.

Deze vergadering werd door een groot aantal leden bezocht. Jammer dat de zaal eigenlijk te klein was en halfrond en erg smal.

Om zeven uur konden de verzamelaars er weer terecht en tegen achten liep de zaal helemaal vol. Ruim na acht uur opende voorzitter T. de Jong de bijeenkomst met een woord van welkom en sprak zijn vreugde uit over de goede opkomst.

Hij vertelde iets over de restauratie van *De Palen* en Ten Post en dat het bestuur weer vele werkzaamheden had gehad.

De bedoeling van de nieuwe "Stichting Vrienden van de Groninger Molen" is in de eerste plaats gericht op het behoud en eventueel conserveren van de drie op de momumentenlijst geplaatste voormalige molens in onze provincie: n.l. de rompen van *Bombay* in Lutjegast en van *De Widde Meulen* in Ten Boer en het oliemolen-complex van Rietema te Tjamsweer. De Stichting 'De Groninger Molen' wil zich alleen maar bezig houden met de 82 nog bestaande molens.

De voorzitter benadrukte dat eventuele restauratie van zulke rompen in andere provincies vaak gefinancierd worden uit heel andere geldbronnen, zoals werkgelegenheidsprojecten en dorps- of stadsvernieuingsprogramma's.

Verder willen we alle molenstompen in onze provincie beschrijven en eventueel er een boekje van uitgeven.

Herstel of herbouw zal vaak niet bereikbaar zijn, maar behoud kan voor de toekomst toch wel eens belangrijk zijn.

De secretaris las enkele berichten van verhindering voor en de notulen van de voorjaarsvergadering, welke werden goedgekeurd. Daarna werd uitvoerig gediscussieerd over het in 'De Zelfzwichter' nr. 63 gepubliceerde Concept Beleidsnota 1991, waarop vier brieven waren ingekomen. De voorzitter had het druk met het beantwoorden van vele vragen en opmerkingen. De definitieve nota wordt in de voorjaarsvergadering vastgesteld. Hierna was het woord aan penningmeesteres Bea Tiemens, die met behulp van enkele andere bestuursleden een aantal vragen en meningen van leden

OPA LUITJE DOORNBOS, MOLENAAR TE HUIZINGE

moet een vooruitstrevend man zijn geweest. In het gedenkboek *Bronsmotoren 1907-1957 "Volle kracht vooruit"* staat althans vermeld, dat hun eerste vergassermotor op 15 juni 1895 werd afgeleverd aan de heer L. Doornbos te Huizinge. Deze kreeg een 10-PK motor met drijfwerk en bolspil voor f 1.650,-. De volgende stap was een maalderij zonder molen, maar annex een speciale roggebroodbakkerij, die hij in 1911 "ien Stad" en wel aan de Tuinbouwstraat liet bouwen. Hoewel door velen gek verklaard, heeft die bakkerij het toch drie generaties volgehouden t/m 31 december 1988. Met de maalderij was overigens al eerder - al snel na de 2^e W.O. gestopt.

Maar uw boekhandelaar is nog opgegroeid in de sfeer van een graanzolder, met muizen en al, een werkende maalderij en een ambachtelijke roggebroodbakkerij, hetgeen zijn speciale bekoring had!

Misschien heeft dat ons "de tik" bezorgd om in onze zaak **MOLENBOEKEN** in hoge ere te houden! 't Is maar dat u het weet, als u het nog niet wist, tenminste....

MULDER POT - KROPSWOLDE

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- * volkorenmeel
- * tarwebloem
- * viergranenmeel
- * pannekoekmeel
- * boekweitmeel

Geopend:

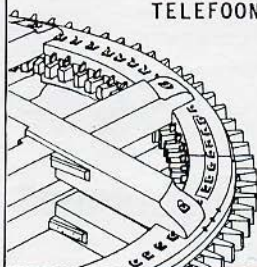
Di. t/m Vr. 13.30-17.00 uur, Zat.
van 9.00-12.00 en 13.30-17.00 uur.

Molenaar J.J. Pot,
telefoon 05980-9 49 53

MOLENMAKERS-
BEDRIJF

Roemeling
en
Molema

KERKLAAN 5, SCHEEMDA
TELEFOON 05979-1660

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor Molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon 05700-12353

P. REITSEMA

AMBACHTELIJK MOLENAAR

Schipvaart 36

9883 PR OLDEHOVE

Producent van diverse soorten meel,
zoals:

- * VOLKOREN TARWEMEEL
- * MEERGRANENMEEL
- * GEPLETTE TARWE
- * ROGGEBOEM
- * ROGGE
- * HAVER
- * LIJNZAAD
- * PANNEKOEKMEEL

De molen is voorzien van een
pellerij, zodat we nog de
OUDERWETSE GORT voor u hebben.

**Molen „De Leeuw”
Oldehove**

DE KAMERSPECIALIST

HUUR

VERHUUR

ADVIEZEN

BEMIDDELING

Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspannen.
Gespecialiseerd in Kamer-
verhuur.

Folkingestraat 18

9711 JW Groningen

Tel. 050-13 34 16

Geopend: 10-12 en 13-17.30 uur

KNOOP HAREN BV
STUDIO - DRUKKERIJ - UITGEVERIJ

**OPVALLEND DRUKWERK
KOMT VAN KNOOP.**

Hortuslaan 18, Haren-Gn
Postbus 16, 9750 AA Haren-Gr
Telefoon 050-347641
Fax 050-346492

In enveloppe met
postzegel verzenden

AAN:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Postbus 213

9700 AE GRONINGEN

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel

Hondensport

Vogelzaden, Vogels

Aquariumbenodigdheden

Hengelsportartikelen

en alles voor Uw huisdieren

Rijksstraatweg 135

Telef. 344816

HAREN (Gr.)

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Wij hebben
'n grote collectie
geboortekado's, zoals:

*kindercouverts,
rammelaars,
spaarpotten,
servetbanden,
paplepels en
geboortekaartjes
in zilver en pleet.*

GRAVEREN GRATIS!

JUWELIER REPKO

Herestraat 4
Groningen

Ondergetekende:

(blokletters s.v.p.)

Hr./Mw. _____

Adres _____

Postcode _____ Plaats _____

wenst lid te worden van de **Vereniging Vrienden van de Groninger Molens** en vier maal per jaar het tijdschrift 'De Zelfzwichter' te ontvangen tegen een jaarlijkse

contributie van f _____ (minimaal f 20,-).

Hij/zij zal na ontvangst van een acceptgirokaart de verschuldigde overmaken op postgiro 3866034 t.n.v. Ver. Vrienden van de Groninger Molens te Scheemda. Als welkomst-geschenk ontvangt hij/zij het boekje 'De Zelfzwichter' door Tineke Hamming.

Het contributiejaar valt samen met het kalenderjaar. Bij aanmelding na 1 oktober is over het lopende jaar geen contributie meer verschuldigd.

Datum: _____ Handtekening: _____

moest beantwoorden aangaande de uitgestelde punten 5 en 11 van de begroting. Na veel discussie werd de begroting met een meerderheid van stemmen aangenomen. Hierna volgde een prettige en drukke koffie-pauze.

Tegen kwart voor tien kon worden begonnen met het vertonen van de prachtige diaserie van Martin E. van Doornik, waarbij ondergetekende

namens Martin het verhaal bij de dia's vertelde.

Martin ging in juni j.l. per trein via Bremen naar Lübeck om vandaaruit een 827 kilometer lange fietstocht te maken in **Oost-Duitsland**, het voormalige **D.D.R.**, waar hij al enige keren was en er meerdere moeilijkheden ondervond.

Van Lübeck fietste hij eerst oostwaarts naar Wismar en Bad

*Op een enkele uitzondering na, hebben achtkante stellingmolens in het Oostzeekustgebied in Oost-Duitsland altijd een vierkant stenen onderstuk, zoals hier te **Grevesmühlen**. Gebouwd in 1878 en na een restauratie in 1985 als restaurant ingericht.*

*De grote torenmolen van **Pahrenz** uit 1889 met Bilau-wieken van molenaar Gerard Jenichen is nog steeds in bedrijf. Een apart staand maalderijgebouw wordt tevens via een ondergrondse as vanaf de molen aangedreven!*

Beide foto's: M. E. van Doornik, resp. 3 en 11 juni 1991.

Doberan. Dan zuidoostwaarts door Mecklenburg en Brandenburg naar Berlijn en daarna zuidelijk naar Sachsen tot Meissen en vanaf Leipzig per trein weer naar huis.

Hij fietste door dorpjes en stadjes en veel afwisselende landschappen, waarbij veel bossen. Ook hiervan nam hij dia's en onderweg bezocht hij een aantal zeer interessante molens.

Achtkanten in het noorden, een paltrok in Saalow, stenen torenmolens met ui-vormige kap en standermolens in het zuiden en tot slot de grote stenen molen van Pahrenz.

Ook de in de vorige 'Zelfzwichter' beschreven *Britzer Mühle* in Berlijn behoorde hiertoe. Van de bezochte molens waren ook zeer interessante interieurfoto's met soms voor ons heel bijzondere technische details.

Dit land is de laatste jaren bij veel molenliefhebbers zeer in trek en Martin heeft op een prachtige manier ons hiervan laten genieten.

Tot slot dankte de voorzitter zowel Martin als ondergetekende en bood boekenbonnen aan. Nadat er niets meer was voor de rondvraag, sloot de voorzitter de vergadering tegen half twaalf.

Excursie 1991: Molentocht door West-Friesland

door Gerard Koster.

Op zaterdag 5 oktober j.l. vertrokken één grote en één kleine bus vanaf Groningen om het IJsselmeer over te steken naar West-Friesland.

Er waren dit jaar 60 deelnemers, een aantal dat wat minder was dan in voorgaande jaren.

Bij het vertrek vanaf het N.S.-hoofdstation werd aan een ieder een reisbeschrijving uitgedeeld. Deze bestond uit een kaart met de te volgen route, een beschrijving van de molens waar langs zou worden gereden en de drie te bezoeken molens.

Ook was een plattegrondje van Medemblik bijgevoegd.

Het was prachtig najaarsweer, maar er stond weinig wind. Veel draaiende molens langs de route waren er dus niet te zien.

In de herberg "'t IJsselmeer" te Oos-

terleek kon na een lange zit van een kopje koffie worden genoten.

Het eerste reisdoel was de korenmolen *De Stofmolen* in **Wijdenes**. Deze molen heeft ooit als oliemolen

Het Vette Schaap in Zaandijk gestaan. De herbouw van de molen in 1911 schijnt geheel betaald te zijn met stuivers. Daarom werd de molen wel stuivertjesmolen genoemd, later verbasterd tot stofmolen.

De volgende stopplaats was de stad **Medemblik**. Daar stonden in hotel "Het Wapen van Medemblik" de tafels reeds gedekt voor een uitgebreide Westfriese koffie maaltijd. Na de lunch was er nog tijd over om

Medemblik, de kleinste en tevens oudste stad van West-Friesland te verkennen. De deelnemers die niet alleen oog hadden voor de vele fraaie geveltjes, maar ook graag wieken zien draaien, kwamen aan hun trekken door een bezoek aan de korenmolen *De Herder*. Deze molen werd een paar jaar geleden weer volledig herbouwd waarbij gebruik werd gemaakt van een 300 jaar oud Zaans achtkant.

Tijdens het middagdeel van de tocht konden de deelnemers genieten van het uitzicht op de overal in het landschap verspreid staande stolpboerderijen, de in bloei staande velden met bolgewassen en de vele boomgaarden volbehangen met rijpe appels en peren.

Het laatste reisdoel was de poldermolen *Berkmeermolen* te **Heerhugowaard**, die uit 1608 dateert. Weinig deelnemers hadden ooit het interieur van zo'n forsgebouwde binnenkruier gezien! Zoals meestal bij binnenkruiers was ook dit een bewoonde molen. De vijzel met een opvoerhoogte van 2.50 m. kan zowel met windkracht als door een electromotor worden aangedreven.

Vlak voor **Hoorn** werd afscheid genomen van Bart Slooten, onze

De stoere binnenkruier van de polder Berkmeer te Heerhugowaard was één der bezochte molens tijdens de excursie van 1991.

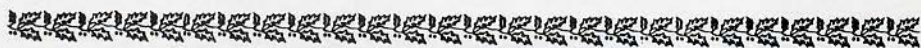
Foto: J. A. van Krimpen.

Westfriese gids tijdens de excursie. Door Bernard Dijk werd hij bedankt voor zijn zeer uitgebreide en leerzame uitleg, niet alleen over de molens, maar ook over alle bijzonderheden en wetenswaardigheden over West-Friesland in het algemeen.

Een héél goede promotor van zijn provincie.

Na een kopje koffie in motel "Wieringermeer" bij Wieringerwerf arriveerden de deelnemers rond 19.00 uur weer in Groningen.

Sint Victor, patroon-heilige van de korenmolenaars

door C. E. van der Horst

Sint Victor van Marseille, wiens feestdag valt op 21 juli is de patroon van de korenmolenaars.

De heilige Victor was een officier en martelaar uit een adellijke familie in de buurt van Marseille, in het midden van de derde eeuw. Hij werd door zijn ouders opgevoed in het christelijke geloof.

Hij diende in het heidense Romeinse leger van keizer Maximianus (286-308).

Op zekere dag kwam de keizer naar Marseille om de Christenen te vervolgen. In plaats van zijn geloof heimelijk te beleiden, propageerde Victor het openlijk onder de soldaten van de keizer. Daarbij werd hij ver-raden en gevangen genomen. Hij werd vernederd en gemarteld, maar weigerde zijn geloof af te zweren. Christus verscheen hem tijdens zijn lijden en beloofde hem de onsterfelijke martelaarskroon. De keizer bleef onvermurwbaar en verplichtte hem te offeren voor het altaar van Jupiter.

In plaats daarvan wierp hij het af-

godsbeeld omver, waarbij dit in gruzelementen viel. De keizer liet hem zijn voet afhakken en wilde hem verbrijzelen tussen twee molenstenen. De molensteen van de handkoren-molen weigerde, of brak doormid-den. Uiteindelijk werd Victor door middel van een zwaard het hoofd af-geslagen.

Toen hij stierf zou men engelen hebben horen zingen: Vicisti, Victor beate, vicisti: "Gij hebt overwonnen, gelukzaligen Victor, gij hebt overwonnen".

Zo luidt de legende van de in 290, volgens andere berichten in het jaar

303, plaatsgevonden marte-
lingen van Sint Victor van
Marseille.

Bron: *De roede van Harelbeke*
nr. 9 (1990) pag. 38.

*Sint Victor, patroonheilige der
korenmolenaars. Uitgebeeld op
een glas-in-lood raam in de
R.K. Martinuskerk te Kinrooi
(Belgisch Limburg).
Collectie: C. E. van der Horst.*

Enkele notities

van jaarvergadering algemeen bestuur Stichting 'De Groninger Molen'
op 21 oktober 1991

door Dr. F. L. Humbert

Het is de wens van het dagelijks bestuur van de Stichting 'De Groninger Molen' om uiterlijk in 1995 haar molenbezit te hebben ondergebracht in plaatselijke- en/of regionale molenstichtingen. Er zijn nu 5 molens overgedragen aan de Molenstichting Westerkwartier. Momenteel zijn er nog besprekingen gaande met twee gemeenten. Aan het algemeen bestuur wordt voorgesteld dit decentralisatiebeleid voort te zetten.

Tegen de provincie Groningen is be-
roep aangetekend tegen het be-
stemmingsplan Buitengebied Ooster-
broek. Resultaat: goedkeuring is

verleend voor wat betrekking aan-
duiding 'open gebied' voor gronden
binnen een straal van 1500 m. van
de Noordermolen en de Zeldenrust

en 750 m. ten westen van *De Noordstar*.

De jaarlijkse bijdragen in het kader van B.W.O. (Bescherming Waterschapswerken in Oorlogstijd) komen te vervallen m.i.v. 1-1-1990. Er komt een gewenningsbijdrage van f 783.886,— (prijspeil 1988), verhoogd met de prijsindex over 1989 en 1990 te betalen in 1991 en 1992.

Subsidiemogelijkheden:

- * Besluit Rijkssubsidiering Restauratie Monumenten (BROM)
Voor niet maalvaardige molens f 3000,— per jaar, voor maalvaardige molens f 5000,— per jaar.
Rijk 40% (max. f 2000,—), Provincie 25 % (max f 1250,—), Gemeente 25%, dus de eigenaar 10%.
- * Besluit Rijkssubsidiering Restauratie Monumenten (BRRM). De molen moet staan op meerjarenplanning voor restauraties in de betreffende gemeente. Wanneer een stichting eigenaar is (max.) subsidie 80%, indien een particulier eigenaar is (max) 70%.

Calamiteitenfonds.

Eind 1990 is besloten het jaarlijks bedrag f 10.000,— van 'Steun Molens Derden' te vergroten met eigen reserves en dit over te brengen naar een *Calamiteitenfonds*. Gedeputeerde Staten is accoord. Het is bedoeld voor alle eigenaren in Groningen, die door rampspoed onoverkomelijke kosten voor groot herstel aan hun molens hebben.

In de vergadering is door de fungerende voorzitter (dhr. Mantingh) be-

weerd dat er **geen criteria** zijn op basis waarvan besluiten worden genomen m.b.t. tot honoreren c.q. afwijzen van gevraagde bijstand. Uitkeringen worden dus gedaan naar willekeur van het dagelijks bestuur.

Aan het calamiteitenfonds zullen eventuele toekomstige batige saldi worden toegevoegd. Op de begroting 1991 staat f 32.000,—. In het calamiteitenfonds is nu totaal f 94.817,—.

Op de molen *De Onderneming* te Vierhuizen is op verzoek van de Ver. Vrienden van de Groninger Molens een z.g. banenpooler aangesteld, gedeeltelijk ten laste van de Stichting 'De Groninger Molen' (f 1.700,— per jaar). Deze persoon is toezichthouder en hij verricht terreinonderhoud.

Het jaarlijks bedrag inzake P.R. naar de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens zal in 1991 en 1992 (tesamen f 6.000,—) direct worden besteed aan de uitgave van een brochure over Groninger molens.

Als nieuwe door G.S. te benoemen voorzitter wordt voorgedragen dhr. Postma.

Als nieuwe bestuursleden (i.p.v. mevr. Martens en dhr. van Dijk) worden gekozen de heren Tinga en Knol.

De avond werd beëindigd met voorlichting over de opleiding tot vrijwillig molenaar bij het Gild Fryske Mounders (G.F.M.) door J. C. van Driel c.s.

De hoofdzaken van de opleiding

staan in de statuten van het G.F.M. De details worden geregeld via het Huishoudelijk Reglement. Het G.F.M. onderscheidt de volgende leden: leerlingen, gezellen, molenaars en leermeesters. De uitvoering van de opleiding ligt bij vergadering van leermeesters. Met de opleiding bij het Gilde van Vrijwillige Molenaars (G.V.M.) bestaan veel overeenkomsten, maar er zijn ook kleine verschillen.

Overeenkomsten:

De leerstof is bijna identiek. Hoofdzaken zijn veiligheid en vaar-

digheid, m.a.w. het weer en de techniek. De duur van de opleiding is ca. 200 uren en duurt tenminste vier seizoenen (eigenlijk 18 maanden). Na drie jaar actief geweest te zijn als gezelschap wordt men molenaar. Bij het Gild Fryske Mounders duurt het in het algemeen langer om gezelschap (c.q. molenaar) te worden. Bij het Gild Fryske Mounders neemt de eigen instructeur het examen af op de bekende lesmolen. Er is weinig verschil in rendement. Het percentage leerlingen dat ooit vrijwillig molenaar wordt is bij beide organisaties ongeveer 75%.

Verschillen:

Gilde vrijwillige molenaars

Opleiding is theoretischer. Instructeur maakt excursies met leerlingen. Een proefexamen wordt door een regionale commissie afgenomen op de lesmolen. Examen op andere molen. Vaste examencommissie, waar instructeur geen deel van uit maakt. Indien geslaagd, leerling wordt vrijwillig molenaar.

Gild Fryske Mounders

Molinologie is interessant voor sommigen. Tijdens opleiding ook 7 (5) dagdelen stage op molens met diverse functies. Leermeester draagt leerling voor voor het examen. Examen op de lesmolen. Leermeester (instructeur) is lid van de examencommissie, met twee gecommitteerden (één van de Fryske Mole, een namens GFM), Indien geslaagd, leerling wordt gezelschap.

Het archief-documentatiecentrum

door Dr. F. L. Humbert

De archiefcommissie van onze Vereniging is haar werkzaamheden begonnen in 1988. Het is nu voor de vierde keer dat wij u berichten over de aard en de voortgang van onze werkzaamheden.

In het afgelopen winterseizoen (1990-1991) werd de archiefcommissie (tijdelijk) aanzienlijk versterkt door de heer H. Berends uit Sebaldeburen. De hulp van dhr. Berends is ingeroepen omdat de commissie van mening is dat de omvang van het archiefmateriaal het inschakelen van een computer noodzakelijk maakt.

De heer Berends staat ons niet slechts terzijde als computerdeskundige. Hij is ook met enthousiasme begonnen aan de ontwikkeling van een definitieve studie terminologie molenarchivering en documentatie. Aan de hand van die terminologie kan op eenvoudige en toch gedetailleerde wijze elke molen tot in bijzonderheden worden gekenmerkt en geclassificeerd. Uit de verzameling van termen is een deelverzameling gekozen van termen die als zoekargument kunnen dienen.

Statistisch onderzoek en automatisch databeheer zullen na voltooiing van het systeem beperkt mogelijk zijn. Overigens zullen het systematisch rubriceren en opbergen van oorspronkelijke en gecopieerde gegevens volgens de oorspronkelijke opzet worden uitgevoerd. Het zal derhalve in de praktijk goed mogelijk

blijven het archiefmateriaal te raadplegen zonder gebruik te maken van de computer.

Inmiddels is de lijst met identificatietermen om commentaar voorgelegd aan een groep van zestien deskundige belangstellenden.

Zij hebben grote interesse getoond en de eerste reacties van hen, de suggesties en de kritiek, zijn reeds ontvangen. Wanneer alle commentaar zal zijn geëvalueerd kunnen wij aan de volgende fase in de ontwikkeling van het systeem beginnen.

Onze oproep aan u om toch vooral zaken betreffende de historie van molens aan ons te schenken wanneer u daar zelf afstand van zou willen doen, heeft in de loop van 1991 tot gevolg gehad dat wij in het bezit zijn gekomen van een zeer interessante verzameling. Het betreft een uitgebreide collectie kranten knipsels en dergelijke van molens uit de drie noordelijke provincies, die gedurende een aantal jaren is opgebouwd door de heer H. G. Schaap uit Groningen.

Met hartelijke dank aan de heer Schaap voor deze schenking. Wij zullen zijn materiaal catalogiseren en archiveren.

Nieuwe provinciale molenboeken

door C. E. van der Horst

UTRECHT

In december verschijnt het **Nieuw Utrechts Molenboek**, dat mag worden gezien als opvolger van het boek dat in de jaren '70 verscheen. Het boek wordt mede op initiatief van de Stichting de Utrechtse Molens uitgegeven.

In het **Nieuw Utrechts Molenboek** vindt u artikelen van bekende 'Molen'-auteurs als *G. J. Pouw* (over houtzaagmolens en korenmolens) en *J. den Besten* (over poldermolens). *Gerbrand de Vries* schrijft over de omgeving van de molens in een artikel over de molenbiotoop.

Naast deze wat algemenere artikelen over molens in de provincie Utrecht is een inventarisatie van de Utrechtse molens opgenomen. Per molen wordt een opgave gedaan van relevante gegevens als: de naam, het adres, de molenaar, bouwjaar, type, functie, landschappelijke waarde, constructie, inrichting, overbrengingen, versieringen, historische bijzonderheden en huidige toestand. Deze inventarisatie, van de hand van J. den Besten, geeft aan het boek een belangrijke meerwaarde, omdat dergelijke informatie tot nu toe niet gestandaardiseerd beschikbaar was, laat staan in boekvorm.

Duidelijk kaartmateriaal - waaronder routekaarten -, tekeningen van molens en van onderdelen van molens en een ruime hoeveelheid zwart/wit en kleurenfoto's maken het boek ook een aantrekkelijk kijkboek.

De ronde stenen korenmolen-grondzeiler "t Wissel" te Elst (bij Amerongen), één der molens opgenomen in het Nieuw Utrechts Molenboek.

Foto: M. E. van Doornik, Nationale Molendag 1988.

Het **Nieuw Utrechts Molenboek**, is een gebonden boek en telt 224 pagina's. Het wordt verlucht met zo'n 80 zwart/wit foto's, 10 kleurenfoto's en zo'n 40 tekeningen van (onderdelen van) molens. Het boek zal in de winkel f 35,- gaan kosten. Lezers van dit blad kunnen het echter met een aantrekkelijke korting bestellen voor f 29,90 (incl. portokosten). U maakt daartoe dit bedrag of een veelvoud ervan over op gironummer 423.94.76 of bankrekeningnummer 33.10.89.025 van Stichting Matrijs onder vermelding van 'Molens'. Na verschijnen wordt het boek u dan franco toegezonden.

LIMBURG

Limburg is de **enige** provincie van ons land die nog **nooit** een provinciaal molenboek heeft uitgegeven. Hierin gaat nu verandering komen. Binnenkort kunnen wij een Limburgs Molenboek tegemoet zien!

Over de uitgever en de prijs kunnen wij u thans nog geen verdere mededelingen doen, maar wij houden u op de hoogte.

De romp van Molen Bosmans te Roermond. Gebouwd in 1850 als grondzeiler, later verhoogd tot stellingmolen, onttakeld 1926.

Zou er in het Limburgs Molenboek ook iets over deze molen staan?

Foto: P. Grund, Amsterdam, sept. 1990.

Vraag en aanbod

Voor de rubriek Vraag en Aanbod kwam ditmaal geen enkele opgave binnen. De redactie herinnert de lezers er nog even aan, dat leden gratis gebruik kunnen maken van deze rubriek.

Voor één artikel, gevraagd of aangeboden, mag elk lid eenmaal een annonce plaatsen. Commerciële advertentie's alleen tegen onze normale advertentietarieven.

Mededelingen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars Contactcommissie Groningen

door B. Oomkens, secretaris

Contactbijeenkomst

De afdeling Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars hield op 12 oktober j.l. haar jaarlijkse contactbijeenkomst, ditmaal in Bourtange. De reden voor deze tamelijk exentrisch gelegen ontmoetingsplaats is duidelijk, nl. de regelmatig in bedrijf zijnde *standerdmolen*.

Aanwezig waren 23 leden van de afdeling Groningen, 2 van Friesland en 1 van Drenthe. Na ontvangst in café-restaurant " 's Lands Huys" ging het gezelschap naar de *standerdmolen*, helaas was er te weinig wind, en naar de *rosmolen*. Tenslotte werd er in " 's Lands Huys" nog wat gezellig nagepraat.

Weercursus

De afdeling Friesland van het Gilde heeft plannen in het voorjaar van 1992 wederom een weercursus te organiseren, te geven door de bekende weerman van Radio Friesland, dhr. Piet Paulusma. Cursusplaats: Bergum. Data: 17, 24 en 31 maart, 14, 21 en 28 april en 5 mei. Cursuskosten plm. f 40,-.

De aanmelding staat ook open voor de leden van onze afdeling. Er hebben zich al een viertal personen opgegeven. Nieuwe aangiften graag voor 31 januari 1992 bij onze secretaris B. Oomkens - Nassaustraat 65 - 9675 EN Winschoten (tel. 05970-14269). Afhankelijk van het aantal deelnemers zal het afdelingsbestuur proberen de deelnemers tegemoet te komen in de vervoerskosten.

Premie bij het behalen van het diploma Vrijwillig Molenaar

Het afdelingsbestuur heeft besloten de leden die vanaf 1991 slagen voor het diploma Vrijwillig Molenaar een premie te geven ter grootte van de door hen betaalde kosten van het introductiepakket van het Gilde.

Opgave voor het examen

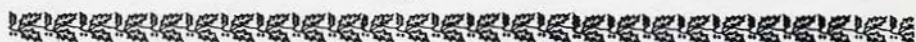
De kandidaten voor het najaarsexamen in 1992 moeten voor 1 mei 1992 worden aangemeld bij dhr. T. de Jong - Barkstraat 15 - 9745 BT Hoogkerk (tel. 050-565953).

Instructeurs van het Gilde

Onderstaande personen zijn door het Gilde aangewezen als instructeur:

L. E. Buiskool	Beukenlaan 4	9697 RB Blijham	tel. 05976-1382
B. Dijk	Aduarderdiep 3	9833 TG Den Ham	tel. 05903-1722

R. P. Lemminga	Wijkstraat 22	9679 EK Scheemda	tel. 05979-1292
B. Oomkens	Nassaustraart 65	9675 EN Winschoten	tel. 05970-14269
D. J. Tinga	Meander 17	9951 VD Winsum	tel. 05951-1389
D. F. Wijchgel	Trekweg 26	9991 AN Middelstum	tel. 05955-2223

Monumentendag op de molen "Goliath" te Roodeschool

door Sietie Douwsma-Spijk en Floris, Uithuizermeeden

's Morgens tegen negen uur gingen mijn zoon en ik, in ons swingende Opeltje op weg naar de molen om de hele dag daar door te brengen en de vrijwillige molenaars Ida Wierenga-Spijk en Fré Meeuwes zoveel mogelijk mee te helpen. Het was een stralende dag en dat leek dus goed. Toen we er aan kwamen was de koffie al bruin. We hebben alles klaar gezet voor de bezoekers. Ida ging de molen in orde maken, kruien, smeren, halve zeilen aan de wieken leggen, wat later nog niet genoeg bleek te zijn. Aan alle wieken een vlag, wat een prachtig gezicht was. Touwen uitgezet, zolders geveegd en wat al niet meer. In de morgen was het rustig, ongeveer 10 bezoekers. Ida had een heerlijke stoofschotel klaar gemaakt en dat heeft ons goed gesmaakt. Tegen twee uur kwamen de eerste bezoekers van de middag en daarna liep het maar steeds door. Ik heb de mensen koffie met koek gepresenteerd en de kinderen kregen ranja. Het waren allemaal vrolijke gezichten. Fré ging met de mensen naar boven om de boel uit te leggen en Ida was buiten om haar verhaal te doen. Als er geen mensen boven waren gingen ze draaien en dat was feest voor de kinderen, want dan konden ze "pootje baaien". Veel moeders, waaronder ik, waren daar niet blij mee, want ze deden dat met hun schoenen aan. De eerste bezoekers waren Duitse molenvrienden en de laatsten, om vijf uur, waren mensen uit Engeland. Daartussen ongeveer 80 Groningers. Ida en Fré kregen veel complimenten, omdat alles er zo netjes uitzag. "*Geen spinneweb te zien*" zei er iemand. Veel mensen dachten dat de molen helemaal gerestaureerd was, maar dat werd hun dan door Ida wel anders verteld. Om vijf uur ben ik begonnen om de boel op te ruimen en aan te wassen en Ida en Fré gingen de molen stil zetten. Om half zes gingen we, moe maar voldaan, naar huis en het was een prachtige dag geweest.

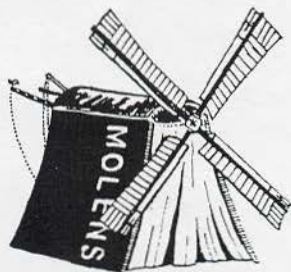
Over een molen-verzameling

door C. E. van der Horst

● 1. Ook deze keer weer een hele lijst van nieuwe uitgaven op molengebied.

Als eerste ligt voor ons een bescheiden uitgegeven boekje door K. Brinkman (een privé uitgave) "De watermolens van Heerjansdam"; Alblasser-dam 1991 - 75 pag's. Geïllustreerd met voornamelijk reproductie's van archiefstukken. Afbeeldingen van de molens ontbreken, deze verdwenen reeds kort na 1882.

De schrijver heeft uit liefde voor z'n dorp een gedegen studie van de geschiedenis van de molens gemaakt. Zo lezen we dat in 1848 een gietijzeren as van Penn & Bauduin uit Dordrecht f 852,60 kost en een ijzeren roede van de Gebr. Pot te Elshout van bijna 29 meter f 635,—. Een grenen roede met een

Gebroeders B. POT,

ELSHOUT en KINDERDIJK.

Scheepsbouwmeesters.

IJZEREN MASTEN,

Ra's- en Waterketelmakers

en FABRIEKANTEN VAN

IJZEREN MOLENROEDEN

en SPRUITEN.

De meeste mensen zullen wel niet weten dat Gebr. Pot naast molenroeden ook andere dingen konden maken.

levensduur van zo'n 8 à 9 jaar kostte in dezelfde tijd f 340,—.

Een bijzonder lezenswaardig boekje in de afm. 16,5 x 24 cm. Het is verkrijgbaar bij de schrijver K. Brinkman - Molenweg 62a - Heerjansdam door overschrijving van f 14,50 + f 2,70 porto op gironummer 13.74.290.

● 2. Op 6 april 1973 brandde in Terwolde (gem. Voorst) de stellingkoren-molen *De Ooievaar* van de fa. Vorderman af. Dit was nog een jonge molen, hij werd gebouwd in 1896. Nog in datzelfde jaar werd een commissie tot herbouw opgericht en in 1990 was de volledige herrijzenis eindelijk een feit. Ter gelegenheid van deze heugelijke gebeurtenis werd door Mr. J. H. Hermsen een keurig uitgevoerd boek geschreven over de historie van de 3 windmolens in Terwolde.

*De in 1973 afgebrande korenmolen
"De Ooievaar" te Terwolde.
Een foto van Ir. W. Voerman uit 1930.
De buitenroede is hier verdekkend.
Collectie: C. E. van der Horst.*

In hoofdstuk I komt de *Siebelinkmolen* aan bod. In 1537 werd ter plaatse al een molen genoemd. In 1876 werd dat een achtkante stellingmolen welke in 1942 werd gesloopt.

In hoofdstuk II wordt de achtkante stellingmolen *Op de Vecht* uit 1854 beschreven. Deze molen werd verstoemd in 1928. Rond 1945 onttakeld en in 1964 werd het restant afgebroken. De derde molen was de molen *Op de Wijk* ook deze werd in 1854 gebouwd. Het was een achtkante grondzeiler waarvan de wieken 2 m. boven de grond liepen. Er moest met een ladder worden gewicht. De in 1890 verstoemde molen brandde af in 1893. Z'n opvolger werd de bekende stellingmolen *De Ooievaar*, Ao. 1896, jaren bemalen door de familie Dieperink en sinds 1948 door de fam. Vorderman. Wegens aanschaf van een hamermolen in 1955 kwam de molen buiten gebruik. In 1967 volgde een restauratie maar op 6 april 1973 ging de mooie molen in vlammen ten onder.

In hoofdstuk III wordt de nieuwbouw beschreven met behulp van de romp van *Holtermans molen* uit Deventer.

Een boeiend en prettig leesbaar boekje: Mr. J. H. Hermesen **"Molenhistorie van Terwolde"** (z.j. = 1990) - 67 pagina's met diverse fraaie illustratie's. Afm. 14,5 x 21 cm. - Prijs f 15,—. Onder meer verkrijgbaar op de molen.

● 3. Nu de algemene molenliteratuur in Nederland wel voldoende beschreven is, verschijnen steeds meer uitgaven over een bepaalde molen of over

*De koren- en pelmolen te **Westerlee**, een oude ronde stenen grondzeiler uit 1788. Deze foto werd genomen in 1937, kort voor de onttakeling. In 1944 werd het restant door de Duitse bezetter opgeblazen.*

Collectie: C. E. van der Horst.

molens in een gemeente, stad of dorp. De bovenstaande twee uitgaven bevestigen dit en ook het nu volgende boekje is hiervan het bewijs:

A. M. van Dop "**Korenmolen De Leemolen, Westerlee**" door A. M. van Dop, Naaldwijk. Een eenvoudig uitgevoerd boekje in de afm. 15 x 20,5 cm. - 53 pag's. in offset gedrukt en voorzien van fotokopie-achtige (dus onduidelijke) afbeeldingen.

Prijs f 12,50 incl. porto. Te bestellen door overmaking van dit bedrag op postgiro 43.52.962.

De geschiedenis van deze molen in de gemeente De Lier (Z.H.) gaat terug tot 1353. Er is dan sprake van een standerdmolen. In plm. 1630 wordt deze vervangen door een wipmolen en in 1788 bouwt Willem de Oude een ronde stenen grondzeiler; een korenmolen met tot rond 1928, tevens een pelwerk. In 1891 komt bij het bedrijf een stoommachine en in 1914 wordt deze weer vervangen door een zuiggasmotor. De modernisering gaat door en de toenmalige eigenaar de fa. Van der Plas schaft zich in 1931 een dieselmotor van 40 PK aan. In 1938 wordt de molen onttakeld tot peperbus en in 1944 wordt de voormalige molen door de Duitse bezetter opgeblazen....

Het boekje geeft veel en interessante informatie over de molen en zijn mole-naars. Aanbevolen voor geïnteresseerden in lokale molen-historie !

● 4. Ter gelegenheid van de grote tentoonstelling "Werken met waterkracht" in het Rijksmuseum Twenthe te Enschede in september/oktober j.l., verscheen een heel bijzonder boek. Een uniek boek zelfs, uniek omdat het gecombineerd Duits-Nederlands geschreven is (geen vertalingen dus, maar wel tweetalig) "**Watermolen - Wassermühlen**" onder redactie van de Nederlander H. Hagens uit Almelo en de Duitser W. Elling uit Vreden.

Linn. geb. afm. 22 x 30 cm. 187 pag's - volop geïllustreerd in zw./w. ISBN 90 669 3037.3 Oldenzaal 1991 - Prijs (via Gysbers & van Loon, franko) f 50,35.

Het eerste hoofdstuk van dit watermolenboek handelt over de molens vanaf de Heilige Schrift. Het volgende hoofdstuk is Duits en beschrijft de diverse beekjes en stromen in de 19e eeuw in Westmünsterland. Het wordt gevolgd door een hoofdstuk over veldnamen aan beide zijden van de grens (Duitse bijdrage).

Het meest informatieve gedeelte van dit boek is de inventaris van alle nog bestaande watermolens in Overijssel, Grafschaft Bentheim, Gelderse Achterhoek en Westmünsterland.

De beschrijvingen van de Nederlandse molens in onze eigen taal, de molens over de grens, in het Duits.

In dit hoofdstuk de gegevens van 19 Nederlandse molens en 41 Duitse. Het beslaat de pagina's 89 - 136. Alle molens met afbeelding.

Het boek vervolgt met een apart hoofdstuk over de molens van het landgoed Twickel, de grootste adellijke bezitting in Twenthe (5 molens).

De *watermolen te Borculo* krijgt in een apart hoofdstuk van 6 pagina's extra aandacht in dit boek, evenals dit het geval is met een Duitse bijdrage over de *Nienborger Wassermühle* en de *Mühle zu Gescher-Tungerloh* op de Berkel.

Het boek eindigt tenslotte met een uitgebreid artikel over de in 1970 gesloopte *Wassermühle Krechtina*, een grote molen met twee turbines.

Kortom een zeer aanbevolen boek voor elke molenliefhebber. Wij betreuren het wel een beetje dat er van de inventaris geen index is gemaakt. Dit moet u dus zelf doen. Het later nog eens naslaan wordt dan een stuk eenvoudiger.

● 5. De internationale molenvereniging T.I.M.S. heeft deze zomer aan z'n leden een geschrift doen toekomen met als titel "**Buckwheat Handmills in Brittany**". Schrijver is André Gaucheron.

Het is een studie van 44 pagina's over handmolens, waaronder koffiemolens uit de 19e eeuw en waarvan er enkele tot in de 50-er jaren van onze eeuw in gebruik zijn gebleven.

De studie, met illustratie's, geeft een aardige kijk op maalinrichtingen waarin de meeste onzer 't begrip 'molen' nauwelijks herkennen, maar toch wel degelijk als zodanig moet worden beschouwd.

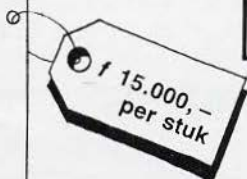
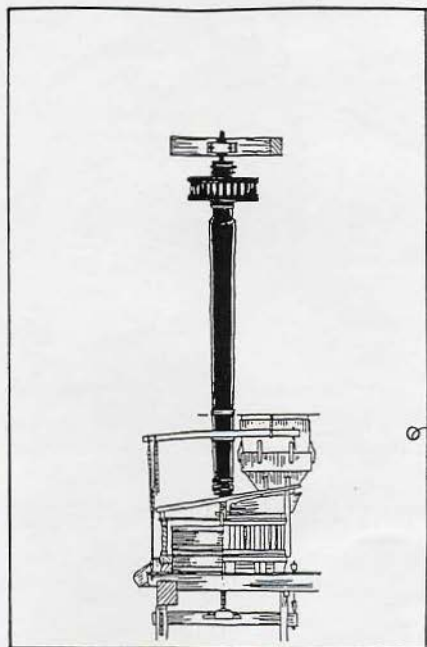
Adres T.I.M.S. - 2 Eldon Road - Reading RG1 4 DH - England.

● 6. Voor 't werven van sponsors t.b.v. de nieuwbouw van de hoge Schiedamse stellingmolen *De Palmboom* heeft de Stichting De Schiedamse Molens in 1989 een boek met tekeningen uitgegeven waarin onderdelen van de molen te koop werden aangeboden.

Op deze originele manier hoopte men aan geld te kunnen komen om de molen te herbouwen. Bijvoorbeeld een kale binnenroede f 14.500,—, een hanetree f 800,— enz. enz. Totaal 56 tekeningen.

Nu de bouw van de molen inmiddels een feit is geworden, zijn er een aantal van deze boeken 'over' gebleven. Deze nu worden voor liefhebbers los verkocht voor de prijs van f 31,— + porto. De oplage is (was) beperkt, dus alvorens u tot bestelling wilt overgaan is het verstandig eerst te informeren bij de Stichting of dit "**Bouwboek**" nog verkrijgbaar is. Adres: Postbus 3182 - 3101 ED Schiedam.

180/181/182.5 steenschijf met spil

Eén der illustraties uit het bouwboek van "*De Palmboom*" te **Schiedam**.

● 7. In maart van dit jaar kregen wij uit West-Vlaanderen het Jaarboek 1990 van de Heemkundige kring "Crekel Beke" uit Kortemark. Het grote boek (175 pagina's) heeft als titel "**De molens van Groot-Kortemark**".

De tientallen molens (bijna allemaal windmolens) in de verschillende dorpen

in deze gemeente worden uitvoerig beschreven. Er zijn nog slechts vier molens van over gebleven waarvan er helaas één op instorten staat "De Wullepitmolen" (zie foto).

Bij lezing van dit boek bemerken wij nog weer eens de ontstellende verwoestingen tijdens de Eerste Wereldoorlog 1914-'18. Zeer veel molens zijn toen verwoest en niet meer opgebouwd.

Het boek in kartonnen omslag meet 20 x 29 cm. en is voorzien van redelijke zw/w. illustraties. De prijs is 800 B. Franken en het adres van Crekel Beke is Kronevoordestraat 2A, 8610 Handzame (België).

De "Wullepitsmolen" te Zarren (gem. Kortemark) in West-Vlaanderen. Een foto uit 1977. Deze gesloten standerdmolen uit 1921 staat er nu nog, maar herstel heeft nooit plaats gevonden. Ontwiekt in 1982. Men tracht nu de molen van de monumentenlijst af te krijgen.

Collectie: C. E. van der Horst.

Nieuwe leden

J. Bakker	Delfzijl
J. van der Born	Uithuizermeeden
L. Denewet	Hooglede (Belgie)
W. Haan	Grootegast
H. Hoeksema-van der Werff	Zwolle
H. Koolen-Moorlach	
	Uithuizermeeden

K. Kranen	Herten (Duitsland)
P. T. Munting	Uithuizermeeden
H. J. Tingelaar	Uithuizen
B. Veldman	Oudeschip
H. J. Veldman	Ten Post
S. H. W. Werkman	Uithuizermeeden

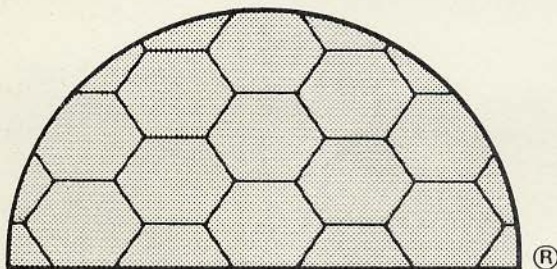
Rabobank

Voor een hypotheek op maat

de sterke kanten van Lamon

GEVEL REINIGEN en IMPREGNEREN
KELDER- en FUNDAMENTAFDICHTING
HOUTWORM- en BOKTORBESTRIJDING
SCHIMMEL- en ZWAMBESTRIJDING

LAMON

Produktieweg 8 9301 ZS Roden Tel: 05908-12400

Rabobank

Voor een spaarvorm die bij u past

